

НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ МИРНИХ ЗІБРАНЬ В УКРАЇНІ

Гончарук С. С., студент 2-го курсу Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх кандидат юридичних наук, доцент **Лук'янець В.С.**

Актуальність. Проблема дослідження мирних зібрань завжди була, є та, безперечно, залишається актуальною як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Це продиктовано тим, що мирні зібрання є не лише критерієм, за яким визначається рівень демократії в країні, а й надзвичайно дієвим способом громадського контролю за інститутами публічної влади.

У новітній історії є чимало наочних прикладів, які свідчать про те, що «майдани» – це ефективний механізм реалізації та забезпечення суверенітету Українського народу, який має право визначати політичну, економічну та соціальну долю своєї країни, використовуючи для цього як інструмент мирні зібрання.

Проте, право на свободу мирних зібрань в Україні, якщо розглядати його крізь призму нормативного врегулювання, вимагає більш детального регулювання, насамперед у положеннях відповідного закону. Водночас відсутність такого закону не перешкоджає громадянам організовувати та проводити мирні зібрання, оскільки це право гарантується ст. 39 Конституції України.[1]

Щоправда, зазначена стаття Основного Закону, не завжди виконує покладену на неї гарантуючу роль. Це пов'язано, зокрема, з тим, що як громадяни, які мають намір реалізовувати належне їм право на свободу мирних зібрань, так і суб'єкти публічної влади, залучені до цього процесу, далеко не завжди здатні вірно тлумачити зміст згаданої статті, що, як наслідок, призводить до обмеження реалізації відповідного права.[2] Не дивно, що більшість мирних зібрань, які влада мала намір заборонити, в результаті заборонялись. За даними моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень, лише з 2009 по 2015 рік суди заборонили або в інший спосіб обмежили понад 1100 мирних зібрань на всій території України. До підбору мотивів обмежити зібрання судді підходили творчо й виявили дива винахідливості. Так в одному випадку суд вирішив не на користь організаторів, бо ті не знали форм і методів забезпечення прибирання сміття після завершення зібрання, а також не планували встановити біотуалети на час заходу. [5] В іншому – суд вирішив, що «проведення мирного зібрання, направлено на боротьбу з корупційними діями голови ... обласної державної адміністрації, призведе до розповсюдження неправдивих відомостей, що негативно вплине на імідж влади». [6] Ще в одному суді заборонили мирні зібрання в центрі міста, оскільки «мешканці та гості міста відвідують центральну частину міста з метою культурного відпочинку, а проведення мітингу може викликати їх негативну реакцію та обґрунтоване обурення».[7]

На нагальній необхідності ухвалити положення про свободу мирних зібрань наголошують і міжнародні організації. У справі «Веренцов проти України»[8] заявник був визнаний винним за те, що «порушив порядок організації й проведення демонстрації», внаслідок до нього було застосовано три доби адміністративного затримання на підставі положень Кодексу про адміністративні правопорушення.[9] Але Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) ухвалив рішення, що за умов, коли не існує жодних чітких і передбачуваних законодавчих положень щодо регламентування порядку організації і проведення демонстрацій, засудження заявника за порушення неіснуючої процедури несумісне зі ст. 7 (ніякого покарання без закону) і ст. 11 (свобода

зібрань та об'єднання) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.[10] Крім того, ЄСПЛ постановив, що порушення відповідно до цих статей «впливає із законодавчої прогалини щодо свободи зібрань, яка залишилася в українській правовій системі протягом більш як двох десятиліть». У справі «Шмушковича» [11] ЄСПЛ аналогічним чином установив порушення ст. 11 ЄСПЛ через штраф, накладений на заявника за нібито несвоєчасне повідомлення про пікет, який він організував у 2009 році, коли були відсутні чіткі й передбачувані законодавчі положення, що регулюють порядок організації та проведення демонстрацій.[10]Європейська комісія (Венеційська комісія) надала на прохання України висновок щодо проектів законів, які стосуються гарантій свободи мирних зібрань (законопроекти №3587 і №3587-1).[11],[12] Спільний висновок було прийнято Венеційською комісією на пленарному засіданні у Венеції в жовтні 2016 року.

Слід звернути увагу на те, що захисту підлягають тільки мирні зібрання. Збори повинні вважатися мирними, якщо їх організатори переслідували мирні наміри й проведення зборів не має насильницького характеру. Досить неоднозначним є рішення у справі «Швабе і М. Г. проти Німеччини», «не можна відбирати право екстремістів з насильницькими намірами, які не є членами організаційної групи, приєднатися до демонстрації. Навіть якщо існує реальна небезпека публічної демонстрації в результаті заворушень та в результаті подій, що знаходяться поза контролем тих, хто організовує такі зібрання». Таким чином, сплановане зібрання низки осіб у державному або громадському просторі для вираження загальних цілей **повинне вважатися мирним зібранням навіть у тих випадках, коли певні учасники не є мирними, і всідії, вжиті урядом, у тому числі заходи розгону й заборони, повинні бути відповідно до принципу необхідності й пропорційності.** Таким чином, посилення на мирний характер заходу у визначенні «зібрання», щоміститься в обох проектах, не повинно призвести до повної відмови від передбаченого законом захисту у випадках, коли є тільки спорадичні прояви немирної діяльності деяких учасників зібрань.[11],[12]

Висновок. Отже, нормативна неврегульованість мирних зібрань в Україні досить часто є причиною хаосу та свавілля органів влади, а також самих учасників мирних протестів в Україні. Вкрай необхідним нині для України є ухвалення відповідного закону, який забезпечить з одного боку механізм реалізації свободи мирних зібрань, а з іншого – визначить межі виконання позитивного обов'язку держави. Практично корисним та необхідним стане коментування змісту права на свободу мирних зібрань, що, хоча й не зніме усіх питань, які накопичилися у цій сфері, проте сприятиме більш глибокому та всебічному розумінню як громадянам, так і представниками публічної адміністрації власного правового статусу в цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Динаміка заборон мирних зібрань судами за позовами органів влади протягом 2009–2012 років [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/component/content/article/163-maxwidth/2012-04-21-15-17-54/921-yaka-sytuatsiia-iz-myrnymy-zibranniamysohodni.html>
3. Дмитро Ткачук. Закон про мирні зібрання: заборона протестів чи інструмент протисвавілля влади? // Українська правда. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pravda.com.ua/columns/2013/05/29/6990482/
4. Заросило В. В. Теорія масових заходів та їх вплив на громадську безпеку / В. В. Заросило // Наукові праці МАУП. — 2014. — Вип. 42 (3). — С. 122–126.

5. Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 16 вересня 2010 р. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/11350576>
6. Постанова Черкаського окружного адміністративного суду від 14 січня 2012 р. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20963324>
7. Постанова Харківського окружного адміністративного суду від 6 вересня 2012 р. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25872222>
8. Справа «Веренцов проти України» (Заява № 20372/11) від 11.04.2013
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 26.10.2017 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)— 1984, додаток до № 51 — ст.1122.
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР)— 1997—№ 40 —ст.263.
11. Справа «Шмушкович проти України» (Заява № 3276/10) від 14.11.2013
12. Проект Закону про гарантії свободи мирних зібрань 3587 від 07.12.2015 [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57310
13. Проект Закону про гарантії свободи мирних зібрань в Україні 3587-1 від 11.12.2015 [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57396